

Školitelský posudek

Kryštof Zeman: „*Ledová fáze*“ studené války na ostnech Dikobrazu: nejtěžší období studené války (1947-1956) v satirické reflexi Západu v týdeníku Dikobraz. Bakalářská práce, strojopis. Ústav českých dějin. Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, Praha 2015, 85 s. (včetně příloh).

Práce Kryštofa Zemana svým způsobem navazuje na práci Jiřího Pernese „Dějiny Československa očima Dikobrazu 1945-1990“ (Brno, Barister a Principal, 2003), ovšem s tím rozdílem, že se jednak podrobněji zaměřuje na karikatury se zahraničně-politickou problematikou z prvního období studené války, a jednak hlouběji zkoumá i změny v samotné redakci časopisu.

Kryštof Zeman začíná svůj výklad „dějinami“ časopisu Dikobraz, který začal vycházet krátce po skončení druhé světové války v nakladatelství „Práce“ patřící ústřední radě odborů (ÚRO), kterou již tehdy kontrolovali komunisté. Šéfredaktorem byl v letech 1946-1950 Zdeněk Ančík. V roce 1950 byla v redakci provedena čistka a šéfredaktorem se stal tehdy dvaadvacetiletý Pavel Kohout, tehdy mladý zapálený komunist, později známý spisovatel, dramatik a disident. Působení Pavla Kohouta v redakci se Kryštof Zeman věnuje podrobněji ve zvláštní kapitole, protože s doposud žijícím Kohoutem provedl několik rozhovorů. V této souvislosti je zajímavé Kohoutovo tvrzení, že vedení KSČ mělo v „mladé soudruhy“ ve vedení redakce po politické stránce naprostou důvěru, takže redakci ponechávalo relativní volnost a nepokládalo za nutné podrobovat texty a karikatury ještě další předběžné cenzuře. Po Kohoutovi, jemuž nebyl povolen odklad základní vojenské služby, se ujal funkce šéfredaktora karikatura Evžen Seyček (1953-1954) a po něm Václav Jelínek (1954-1957). Protože Dikobraz musel (tak jako v podstatě všechny noviny a časopisy v Československu) sledovat politickou linii KSČ a ta byla zase v oblasti zahraniční politiky diktována zájmy SSSR, nepřekvapí, že změna obsahu Dikobrazu nastala až koncem šedesátých let, především pak v letech 1968-1969, kdy redakci vedl Eduard Littman. Stejně tak není nijak překvapující, že v období normalizace se vše vrátilo do „starých kolejí“. Určitým paradoxem je, v souvislosti s kampaní při Chartě 77 se předmětem útoků karikaturistů Dikobrazu stal i jeho někdejší šéfredaktor Pavel Kohout. Dikobraz přežil o několik let pád komunistického režimu i zánik Československa a zanikl definitivně v roce 1995.

Zeman poukazuje na to, že vzorem pro Dikobraz byl původní pro autory britský humoristický časopis *Punch*, v období po roce 1948 pak vidí v Dikobrazu (a jeho slovenské obdobě s názvem *Roháč*) československou variantu oficiálního sovětského humoristického časopisu „Krokodil“, který byl napodobován i v dalších tzv. lidově-demokratických státech.

Autor práce postupuje tak, že u každého roku v rozmezí 1947-1955 podává nejprve přehled hlavních mezinárodních událostí studené války a potom zkoumá, jak se tyto události odrážejí v karikaturách Dikobrazu. Analyzuje také, která zahraničně-politická témata a kteří politici upoutali ve zvýšené míře negativní pozornost karikaturistů (autor úmyslně vynechal karikatury maršála Josipa Broze-Tita a téma titovské Jugoslávie, které samozřejmě v uvedené době roztržky mezi SSSR a Jugoslávií rovněž silně rezonovalo na stránkách Dikobrazu). Na předním místě byla nejprve kritika Marshallova plánu hospodářské obnovy, později do popředí vystupuje kritika americké zahraniční politiky vůbec a strašení západoněmeckým revanšismem, přičemž politika Spolkové republika Německo je často prezentována jako pokračování politiky nacistické třetí říše. Hlavními terči kritiky jsou americký prezident Harry Truman a jeho nástupce Dwight Eisenhower, z německých politiků kancléř Konrad Adenauer. V roce 1950 dominuje na stránkách Dikobrazu téma války v Koreji.

Časovým rámcem Zemanova záběru je konec roku 1955. Rok 1956, v němž došlo k po „odhalení“ Stalinových zločinů Nikitou Chruščovem k závažným politickým otřesům v celé východní Evropě již zachycen není, byť by jistě právě reflexe událostí tohoto roku byla neobyčejně zajímavá.

Zeman si rovněž položil otázku, k čemu vlastně Dikobraz komunistů sloužil, resp. měl sloužit, a dospěl k závěru, že „na první pohled nevinný humoristický časopis skutečně režimu posloužil jako efektivní nástroj propagandy, který díky množství karikatur měl širší paletu možností, jak předat československým občanům to, co komunistický režim potřeboval, než řekneme klasický tisk v čele s Rudým právem“ (s. 58). S tím je jistě možné souhlasit. Stejně tak je jist možné souhlasit s poznatkem, že na počátku padesátých let na poli zábavy existovala k Dikobrazu minimální konkurence, protože Československá televize ještě nevysílala, respektive teprve začínala vysílat.

Práce je kromě seznamu použité literatury doplněna obrazovou přílohou obsahující některé dobové karikatury Dikobrazu. Věcné chyby jsem v práci nenalezl. Práce sice působí poněkud schématickým dojmem, jistě by bylo např. vhodné provést srovnání s karikaturami

obdobných časopisů vycházejících v ostatních tzv. lidově-demokratických zemích, je mně však jasné, že takovýto úkol by byl zřejmě nad možnosti autora.

Závěr: práce splňuje kritéria stanovená pro bakalářskou práci, a proto ji **doporučuji** k obhajobě. Navrhuji hodnocení stupněm „velmi dobře“.

V Praze, 24. května 2016

prof. PhDr. Jan Rychlík, DrSc.